

HERMENEVS

9^e JAARGANG, AFL. 6 — 15 FEBRUARI 1937

Van den Poolschen Latinist Prof. Rudolf Nowowiejski werd ons onderstaand akrostichon toegezonden naar aanleiding van het verblijf van het prinselijk paar in zijn vaderland. *Red.*

Vota

IULIANAE — BERNARDO.

(Akrostichon)

Iuncta hiemis rigida quamvis aetate marito
Bernardo lepido Principe, rura petens
Ubera nostra nivis vici montana Krynicae,
Exerces niveis membra tenella viis;
Licta sponte molis celebri tellure Batava
Radere vis ligno sectilibus soleis
Integritate solum naturae soleque clarum;
Nonne vagans hilari mente bearis abhinc
Amplas per silvas cum coniuge iuncta Polonas?
An felix ubivis tamque beata fores?
Nonne tibi „Patria” et cor cuiuscumque Poloni
Rure moranti optans palpitat omne bonum?
An Guilhelminae Reginae, regia proles,
Displiceat, si istic longius esse velis
Et post in patriam redeas valetudine firma? —
O Te alacrem teneat mira Krynica diu!!

Vilnae (Polonia), 19.1.37.

Prof. RUDOLF NOWOWIEJSKI.

Nog eens: Latijnsche advertenties

I.

De lezing van het aardige artikel „Latijnsche advertenties” in de vorige aflevering herinnerde mij aan een boekje, dat getiteld is „*A Child's Garden of Verses*” by R. L. Stevenson en dat verdient onder de aandacht van de lezers van *Hermeneus* te worden gebracht. Het bevat 64 gedichtjes voor kinderen en tegenover elk gedichtje de Latijnsche vertaling van T. R. Glover. Deze heeft zelfs het titelblad in een Alcaeische strophe weten weer te geven door het onderschrift: „Published by W. Heffer & Sons LTD., at Four Petty Cury, Cambridge, “England, in Nineteen Hundred and Twenty-Two” aldus vrij te vertalen: „Musarum amantis sumptibus et typis Impressus exstat iam liber Hefferi Qua Camus antiquam per urbem Tardior it madidosque campos.” En zijn opdracht luidt:

M. R. G.
 Scripsit haec stilus patemus
 Imperante filia,
 Imperare nam puellas
 Obsequi patres decet. P. H. D.

II.

Van een leerling van wijlen Dr. R. v. Oppenraay S.J. ontvingen we onderstaande advertentie, die door Dr. v. Oppenraay in 1905 vervaardigd werd. De Latijnsche en Nederlandsche vertalingen zijn er bijgevoegd.

Κρειμβόργος καί οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ,
 βασιλικοὶ ἐν Ἀμστελοδάμῳ ἱματιοπῶλαι,
 ἐν τῇ
 τῆς ἐπὶ Λουγδούνου ἀγυῖᾳς
 καὶ τοῦ τῶν Δεσποτῶν ὀχετοῦ καλουμένου
 συνόδῳ
 δεῦμα ὠκοδόμησαν μεγαλοπρεπές ·
 ἐν ᾧ
 ἀπ' Ἐλαφηβολιῶνος μεσοῦντος
 ἐσθῆς μεираκίων νεανιῶν ἀνδρῶν παντοίη
 καὶ ἐτοίμη προκίεσεται

καὶ συμμέτρα συρραφήσεται.
 Ὅς ἂν
 τὸ πωλητήριον τοῦτο μὴ ἐπισκέψηται,
 χρημάτων ἅμα καὶ σχημάτων ὀλιγωρῶν
 μωρίαν ὀφλήσει ·
 παθῶν γνώσεται.
 1905.

Kreymborgus cum sociis,
 aulae regiae vestitores,
 ineunte mense Martio
 anni M C M V
 Amstelredami
 in vico dicto Lugdunensi
 ad ripam fossae Dominorum
 officinam aperuerunt,
 ubi
 puerorum, adolescentium, virorum
 vestimenta
 et confecta prostant
 et ad mensuram conficiuntur.
 Quisquis data occasione hanc officinam
 invisere non curat,
 cultui corporis et crumenae
 pariter nocet. —

A. Kreymborg & Co, Hofleveranciers, Leidsche straat hoek Heerengracht, Etablissements voor Heeren-, Jongeheeren- en Kinderkleeding, gemaakt en naar maat. Geopend Maart 1905. — Hij die, daartoe in de gelegenheid zijnde, nalaat onze magazijnen te bezoeken, benadeelt zijn uiterlijk en zijn financiën. —

Uit de antieke folklore VII

De Stichtingsage van Carthago. II

Ook wanneer men uit ons vorig artikel die gegevens buiten beschouwing laat, waarvan het niet vaststaat, dat zij niet litterair beïnvloed zijn, dan hebben toch o. i. de overblijvende bewijskracht genoeg om de gevolgtrekking te rechtvaardigen, dat Caland geheel

of althans in hoofdzaak juist gezien heeft. In een zeer wijd gebied, met Phoenicië misschien en voorloopig als centrum, blijkt de herinnering te hebben geleefd en hier en daar nog voort te bestaan aan een tijd, toen men een nederzetting stichtte op aanwijzing van een heilig dier — al of niet een totemdier —, dat vervolgens geslacht werd, waarna men de huid aan reepen sneed en daarmee het nieuwe gebied afmat en omgaf. Het zijn zulke gegevens, die als waardevol resultaat van folkloristisch onderzoek mogen geboekt worden.

De varianten, die wij in het vervolg nog zullen bespreken, hebben voor de antieke folklore in den zuiveren zin van het woord weinig of geen waarde; ze zijn alleen merkwaardig, insoverre ze ons een indruk geven, hoe een oer-oud motief zich over een groot deel van de wereld verbreiden kan; hierbij zij nog opgemerkt, dat klaarblijkelijk ontaarde varianten geheel buiten beschouwing zijn gelaten.¹

In een gedicht uit de 14e eeuw van Jehan d'Arras over de fee Mélusine speelt de edelman Raymondin de Forez dezelfde rol als Hengist en Ivarr; alleen is hier sprake van de huid van een hert. Een Beiersche sage wil, dat reeds Abraham bij zijn komst in Hebron (vgl. Gen. 13) zooveel land vroeg, als hij met een runderhuid omspannen kon; zelfs weet een Slavische legende te verhalen, dat de duivel, toen hij uit bet paradijs verdreven werd, God om zooveel grond verzocht, als een ossenhuid in beslag nam, en dat hij die vervolgens in dunne reepen sneed. Ook in Engelsch-Indië zijn overeenkomstige verhalen in omloop, evenals in Lijfland en Esthland; o. a. zouden de steden Riga, Moskou en Calcutta op dezelfde wijze als Londen zijn ontstaan.

Niet alleen evenwel op de stichting van steden, maar ook op den bouw van tempels, kerken en kasteelen hebben dergelijke sagen betrekking; zoo b.v. op den bouw van de Kathedraal te Serajevo en op dien van de kerk van St. Michael op den Mons Garganus in Apulië aan de Adriatische Zee². Een sage uit Oberhessen verhaalt,

¹ Köhler t.a.p., aan wien de meeste der hier volgende gegevens zijn ontleend, waarom alleen in het tegenovergesteld geval cic bron is aangegeven, brengt ook van zulke ontaarde varianten een reeks voorbeelden.

² Bull. of Celt. Stud. 5, 12 (mededeeling van coll. Van Hamel). Na afsluiting van dit artikel nam ik, op vriendelijke aanwijzing van den heer J. Brouwer te Leeuwarden, inzage van een verhandeling door Dr. J. Schoo in De Vrije Fries 32 (1934) p. 1 vlgg., die vele overeenkomstige kerkbouwsagen uit Friesland, Sleeswijk-Holstein en het Berner Oberland behandelt.

dat reusachtige rotsblokken bij Birstein nog herinneren aan het slot van een reuzin, aan wie de geheele streek toebehoorde. „Das war aber so gekommen: das wilde Weibsbild hatte gesagt, es wolle nur so viel Land haben, als es mit einer Kuhhäut bedecken könnte. Als man ihm das erlaubte, schnitt es die Haut in ganz klimperkleine dünne Riemen und erlangte so die Herrschaft über die ganze damit umspannte Gegend”.

In ons vorig artikel was sprake van een overlevering bij verschillende Indianenstammen van Noord-Amerika, volgens welke de Europeanen zich bij hun komst op Indiaansch gebied van dezelfde list bediend zouden hebben. Merkwaardig mag het heeten, dat hetzelfde meermalen en in zeer verschillende streken van Nederlandsche kolonisten verteld wordt. Zoo vermeldt Bastian¹: „Einer der Kambodischen Minister . . . erzählte mir die Geschichte einer Landerwerbung durch zerschnittene Häute, die nach ihm in früherer Zeit von den Holländern am Kambodiaflusse versucht sein sollte und die ganz wie eine Kopie der Kartbaginiensischen List lautete”.

Op Formosa zouden onze voorvaders in 1620 hetzelfde schelmstuk hebben uitgehaald. Du Halde² weet daarover mee te deelen, dat een Nederlandsen schip door storm beland was aan de kust van het eiland, waar toen de Japanners zich genesteld hadden. De zeelieden vroegen om een stuk land, zoo groot als een ossehuid. „Les Hollandois prirent donc une peau de boeuf, qu'ils couperent en petites aiguillettes fort fines, puis ils les mirent bout à bout, et ils s'en servirent pour mesurer le terrain qu'ils souhaitoient. Les Japonois furent d'abord un peu fachez de cette supercherie: mais enfin, après quelques réflexions, la chose leur parut plaisante; ils s'adoucirent, et ils pei mirent aux Hollandois de faire de ce terrain ce qu'ils jugeroient à propos. C'est sur ce terrain qu'ils batirent le Fort, dont j'ai parlé plus haut: on voit encore aujourd'hui sur la porte ces mots: Castel Zelandia 1634”.

Aan de vestiging der Nederlandsche heerschappij op Java is al eveneens een dergelijke sage verbonden. Men weet, hoe Jan Pieterszoon Coen, nadat hij in 1617 gouverneur-generaal geworden was, den grondslag van het Nederlandsch gezag in Indië gelegd heeft door de verovering van Jacatra. Sir Thomas Stamford Raffles, de

¹ Geographische und ethnologische Bilder, Jena 1873 p. 448; Köhler t.a.p.

² Description de la Chine I (1736) p. 184 vl[^]. T)e plaats wordt, evenals de volgende, door Kohier aangeduid.

luitenant-gouverneur van liet eiland Java en onderhoorigheden onder Engelsen bewind, en vervolgens schrijver van het tweedeelig werk „History of Java” (1817), citeert bij de bedoelde passage als bron „de Javaansche historici”. Wie daarmee bedoeld kunnen zijn, heb ik niet kunnen nagaan; het zou wel van belang zijn te weten, of dit verhaal inderdaad van inlandsche zijde gekomen is. Het heet dan¹, dat de Nederlanders, vóór zij te Jakatra landden, een verbond hadden gesloten met den sultan van Bantam. Vervolgens begonnen zij onderhandelingen met de Engelschen en met Pangéran Jokarta, den vorst van Jacatra. Maar het duurde niet lang, of zij vooiden gelegenheid, een sluwe list tegen hem uit te spelen. Zij gaven voor, uitsluitend te komen voor het aanknoopen van handelsbetrekkingen, en slaagden er in, vriendschap te sluiten met den vorst. Vervolgens heette het, dat hun schip hersteld moest worden, en zij vroegen daarom, de rivier de Tangerang te mogen opvaren; ook dit werd hun toegestaan. Toen dit gebeurd was, bracht de kapitein, om een langer verblijf te forceeren, zelf zijn schip tot zinken. En dan lezen we: „He afterwards waited on the prince, and requested as much more land as could be covered by a buffalo’s hide, on which he might build a small pondok. This being complied with, he cut the hide into strips, and claimed all the land he could enclose with them. To this also the prince, after some hesitation, consented”.

Het is duidelijk, dat al deze verhalen ons niets kunnen loeren omtrent de oorspronkelijke lezing en bedoeling daarvan; het lijdt wel geen twijfel, dat ze alle in laatste instantie van de Dido-sage afstammen. Niettemin zou men gaarne weten, hoe het te verklaren is, dat juist van de Nederlanders in zoo uiteenliggende streken telkens hetzelfde verteld wordt. Zelfs zou men hieraan nog een vierde geval kunnen toevoegen: Kohier citeert een artikel uit het tijdschrift *Globus* van 1876, waaruit blijkt, dat ook de Chineezzen hetzelfde van onze voorvaderen vertellen; alleen werd in dit geval niet van een ossehuid, maar van een tapijt gebruik gemaakt.

Zoo eindigen wij dan met een soort puzzle. Hebben de Nederlandsche kolonisten tegenover argelooze inboorlingen inderdaad wel eens deze list toegepast, daartoe door de Dido-sage geïnspireerd? Of heeft in al deze gevallen de fantasie van Europeesche, Javaansche en Chineesche historici gewerkt, mitsgaders die van een hoogwaardigheidsbekleeder van Kambodja? Ik weet niet, wat minder gelooflijk klinkt. Zooveel is wel zeker, dat — ingeval men aan de laatste

¹ II p. 153 vlg.

hypothese de voorkeur moet geven — men zich de verbreiding der sage nog veel algemeener denken moet, dan uit de aangehaalde voorbeelden valt op te maken.

Utrecht.

H. W.

Naschrift. Een vraag, hierboven p. 90 aangeroerd, kan ik nu beantwoorden, dank zij inlichtingen, die ik door bemiddeling van coll. Gonda ontving van den heer B. van der Linden, indol. docts. te Amersfoort. De legende komt inderdaad in inlandsche bronnen voor, waarvan de voornaamste is Hikajat Hang Toeah (ed. Shellabear; in de Duitsche verf. van H. Overbeck p. 303 vlgg.); verder in Hik mentjeriterakan radja radja Malaka (zie H. M. Neubronner van der Tuuk, Tijdschr. v. Ned. Indië 1849, I p. 387); in beide gevallen geldt het echter de Portugeezen. Voor Java vgl. Cohen Stuart, „Baron Sakandher”, waar Moer Djangkoeng (J. Pzn. Coen) de rol van Dido vervult. Een eensluidend verhaal in een „Chinese account of the Spanish acquisition of Manila” by Wilkinson, Papers on Malay subjects—Malay Literat. pt. I—p. 10; vgl. ook W. P. Groeneveldt over hetzelfde motief in Thaiwan hoe tsi of Beschrijving van Formosa, boek I fol. 16 (Bijdr. Kon. Inst. 6 — IV p. 233, 2).

Horatius over de dichtkunst

II.

Het eerste, meer algemeene gedeelte van den brief aan de gebroeders Piso wordt voortgezet door 46 verzen over de verschillen in maat en toon, gevolgd door 34 over de verhouding tusschen traditie en oorspronkelijkheid:

Wat maat voor heldendaad en krijgsbedrijf
 het meest geschikt is, toont Homerus ons.
 75 In ongelijke verzenparen vond
 de klacht haar uiting, later ook de lust;
 maar wie der elegieën vader is,
 daarover zijn de heeren 't nog niet eens.
 Archilochus schiep in zijn jamben zich
 80 een eigen wapen, ook voor het tooneel
 bijzonder practisch, waar de dialoog
 goed hoorbaar zijn moet. Maar het liergedicht
 zingt ons van goden en van godenzoons,

van bokskampioen en renpaard, eersten prijs,
85 van jonge liefde en studentenfeest.

Wie zich niet aan dit toonverschil kan houden,
verdient niet, dat men hem een dichter noemt.

Schaam u méér dom te blijven dan te zijn!

Een blijspelstof verdraagt geen tragisch kleed.

90 Thyestes' maal laat kwalijk zich verhalen
in verzen als voor een familiefeest.

Laat alles blijven op zijn eigen plaats!

Soms grijpt het blijspel naar een voller klank,
als Chremes' toorn in ernst aan 't buldren slaat.

95 Een tragisch held klaagt in gewone taal,
als Telephus of Peleus in ellende

hoogdravendheid laat varen en 't publiek
juist daardoor des te heviger ontroert.

Techniek is niet voldoende; het gehoor

100 moet worden meegesleept door het gevoel.

Een lach verwekt een lach, een traan een traan.

Wilt gij mijn medelijden, lijd dan zelf!

Dan slechts ontroert de rol van Telephus

of Peleus. Maar dreunt gij een lesje op,

105 dan schiet ik in den lach of val in slaap.

Bij jammerklachten past een droef gelaat,

bij toorn een dreigend en bij scherts een blij.

Omstandigheden doen van binnen uit
ons vroolijk zijn of ernstig, droef of bang.

110 Daarna uit zich de stemming in de taal.

Als een repliek met de omgeving vloekt,

dan grinnikt het publiek op eiken rang.

Wie spreekt, maakt veel verschil, een slaaf of held,

een oude heer of opgeschoten knaap,

115 een dame of een trouwe kindermeid,

een reizend handelsman of keuterboer,

een vreemde snoeshaan of inheemsch product.

Volg de traditie òf wees consequent!

Brengt gij Achilles weer eens op 't tooneel,

120 dan zij hij driftig, onvermurwbaar, flink,

wars van het recht, vertrouwend op zijn zwaard.

Medea zij onbuigzaam, Ino weenend,

Ixion ontrouw en Orestes somber.

- Brengt gij een stof, die nooit behandeld is,
 125 scheidt gij een personage uit het niet,
 dan blijve het zichzelf gelijk tot 't eind.
 Begrippen te doen leven valt niet mee.
 Houd u dus liever aan de Ilias
 dan coôte que coôte origineel te zijn.
- 130 't Gemeene goed wordt uw privaatbezit,
 als gij niet 't platgetrapte paadje gaat,
 u niet tot letterlijk vertalen leent,
 en niet laat vangen in een palingfuik,
 die tot geen enkele vrijheid ruimte laat.
- 135 Begin niet zoo als een, dien ik niet noem:
 „Het lot van Priamus ga ik bezingen,
 den heldenoorlog . . .” Halt, mijn jonge vriend!
 Een toontje lager! Want het staat zoo mal,
 als bergen baren en er komt . . . een muis.
- 140 Hoe anders hij, die aller voorbeeld is:
 „Zing, Muze, hem, die na den val van Troje
 veel volken en veel steden heeft bezocht.”
 Die geeft geen rook na licht, maar licht na rook;
 want daarop volgt het spannend avontuur
- 145 van Lotophagen, Scylla en Cycloop.
 Die vangt niet aan met Meleagers dood
 of Leda's tweelingsei, als Diomedes
 of Trojes ondergang zijn einddoel is,
 maar die ploft midden in een handeling,
- 150 als was 't begin bekend, spoedt naar het slot,
 laat weg, wat weinig indruk maakt, en mengt
 zóó phantasie en waarheid, dat het klopt.
- Den Haag.* A. RUTGERS VAN DER LOEFF.

Vijflingen

In de Radio-Bode van 22 Januari 1937 is bladz. 71 geheel gevuld door een advertentie van Quaker en H-O havermout leveranciers, bevattend een portret van de Canadeesche Dionne-vijning en een commentaar over vijflingen in het algemeen en de genoemde in het bijzonder. Daarin wordt gevraagd of de lezer zes verbazingwekkende feiten wel kent. Inderdaad zijn eenige van die feiten merkwaardig,

zoodat menigeen bij de lezing met mij Solon zal nazeggen: γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. Het eerstgenoemde feit echter, dat dit de eerste keer is, dat een vijfpling langer dan een uur in leven is gebleven, meen ik te moeten betwisten.

Gellius toch spreekt onder de vele wetenswaardigheden, die hij heeft medegedeeld in zijne *Noctes Atticae*, in Lib. X Cap. 2 ook over vijfplingen. Na te hebben verteld, dat Aristoteles heeft overgeleverd, dat in Egypte eene vrouw een vijfpling heeft ter wereld gebracht, dat dit getal zeer zeldzaam is en nooit is overtroffen, vervolgt hij: „Maar de geschiedschrijvers van den tijd van Augustus berichten, dat onder diens regeering een slavine van Caesar Augustus in het gebied van Laurentum vijf kinderen heeft gebaard, die slechts eenige dagen hebben geleefd (eosque pauculos dies vixisse)”.

Bij die plaats van Gellius heeft M. Hertz in zijne editio maior verscheidene passages uit verschillende geschriften van Aristoteles geciteerd, waarin over vijfplingen, πεντάδυμοι, sprake is en waaruit blijkt, dat zij voornamelijk in Egypte zijn voorgekomen, hetgeen Plinius N. H. VII, 33 aan den *fetifer potu Nilus amnis* toeschrijft.

De leerrijke advertentie eindigt niet de betuiging, dat „het wonderbaarlijke feit dat deze vijfplingen in leven bleven en in blakende gezondheid voorspoedig opgroeiden, voor een goed deel te danken is aan het voorgeschreven voedsel, w. o. het welbekende Quaker Havermout.”

Zoo heeft dan die havermout het vijftal weerhouden den raad van zoovele groote dichters te volgen, die nadrukkelijk hebben verklaard, dat het voor den mensch het beste is niet geboren te worden en indien men niettemin op dit tranendal verschenen is, het maar zoo spoedig mogelijk weer te verlaten. Reeds Theognis heeft ons gewaarschuwd:

πάντων μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον
μῆδ' ἐσιδεῖν αὐγάς ὀξέος ἡελίου ·
φύντα δ' ὅπως ὄκιστα πύλας Ἀίδαο περῆσαι.

En Sophocles, die toch altijd zoo goed gehumeurd heette, verzekert ook:

μὴ φῦναι τὸν ἅπαντα νι —
καὶ λόγον · τὸ δ', ἔπει φανῆ,
βῆναι κείθεν ὅθεν περ ἦ —
κει, πολὺ δεύτερον, ὡς τάκιστα.

En zelfs de comicus Alexis, van wien men het niet zou hebben verwacht, doet denzelfden somberen toon hooren:

τὸ μὴ γενέσθαι μὲν κράτιστόν ἐστ' αἰεὶ,
ἐπὶ γένηται δ' ὡς τάχιστα ἔχειν τέλος.

Maar ondanks die welmeenende raadgevingen blijft de vijfpling leven dank zij de Quaker Haverhout en het is voortaan levenslustigen geraden terstond na hunne geboorte met dat voedsel te beginnen en daarna over te gaan tot de joghurt van professor .Metschnikoff, over welks gebruik en voortreffelijkheid Henneneus hun op pag. 83 van den isten jaargang de gewenschte inlichtingen kan verstrekken.

P. H. D.